
POLGÁRI JOG

Főszerkesztő:

Dr. MESZLÉNY ARTUR

Szerkesztők:

Dr. BECK SALAMON

Dr. VARANNAI ISTVÁN

A nemzetközi bíraskodás.

Ha valaki a világháboru előtt sürűbben emlegette a nemzetközi bíraskodást, őt a fellők közt járó á.modozónak nézték, aki nem számol a gyakorlati élet követelményeivel. Az volt a közmeggyőződés, hogy a nemzetek egymásközi vitáit a fegyver, a nyers erő dönti el, nem pedig a bíró szava. Azóta a felfogás valamelyest megváltozott. A világháboru oly keserves tanulságokkal szolgált az emberiségnek, hogy most már a kétkedők is kezdik belátni, hogy legtöbbször jobb vásár a bíró szavára bizoni a viták eldöntését, mint a fegyveres összetűzés nagyon bizonytalan esélyeire. Mindazáltal nem mondhatjuk, hogy a nemzetközi bíraskodás gyökere a háboru utáni viszonyokban rejlik, valamint azt sem, hogy ma már teljesen kifejllett intézménnyé lett.

Bármennyire is bizalman volt a világháboru előtti felfogás a nemzetközi bíraskodással szemben, az már akkor is igen jelentős eredményekre tekinthetett vissza. Gondoljunk csak a két hágai békekonferencia magasztos szellemére s azoknak igen jelentős eredményeire. És bizonyosra vehetjük, hogy ha a világháboru nem jön közbe, a tervbe vett, de eddig meg nem tartott harmadik hágai békekonferencia a nemzetközi bíraskodás terén további igen jelentős eredményeket hozott volna létre. A leghatározottabban el kell telát magunktól parítani azt a felfogást, mintha a nemzetközi bíraskodás mai jelentősebb térhódítása a világháboru szüleménye volna. De éppen olyan téves volna azt mondani, hogy annak mai kialakulására semmi kihatása sem volt. A világháboru keserves tanulságai mindenkit fogékonnyabbá tettek a nemzetközi bíraskodás iránt, s a világháboru után a nemzetközi bíraskodás nevezetes lépésekkel haladt előre. Más oldalról azonban ma még távolról

sem érte el azt a fejlődési fokot, hogy elég hatékony eszközök lehessenek a háborúk elhárításának.

Hogy minél tisztábbak legyenek fogalmaink a nemzetközi biráskodásról, nem szabad szem elől tévesztünk, hogy az szoros kapcsolatban áll az igazságszolgáltatási intézmények kifejlődésével az állami életben, az ezeknek szükségszerű következménye. A XIX. század ma már mint történeti fejlemény áll szemünk előtt. E század egyik legnagyobb eredménye a teljes jogegyenlőség eszméje alapján az igazságszolgáltatási intézményeknek igen magas fokú kifejlesztése. Ez a fejlődési folyamat azóta állandóan tovább tart. A fejlődés vonala azonban nem egyenes és nem is folytonos, hanem sokszor erős elhajlásokat vagy éppen mulólagos visszaesést mutat és sokszor erősen szakadozott. Az igazságszolgáltatás ugyanis sok más tényezőnek befolyása alatt áll, ezek pedig olykor nem kedvezőek, hanem károsak kialakulására. Ilyen káros tényezők befolyása alatt állott jóformán mindenütt, nemcsak éppen nálunk, a világháború alatt s az azt követő zavaros időszakban. A háború utáni eseményektől különösen a mi igazságszolgáltatásunk szenvedett nagyon sokat. Főleg ez okozta igazságszolgáltatásunk jövőjének pesszimiztikus megítélését, leginkább gyakorlati jogász körökben, és szülője volt azoknak a különféle terveknek, melyek igazságszolgáltatási intézményeink „leépítését” célozták. Azt mondták, szegények és csonkák lettünk, ebben az állapotban pedig nem bírjuk el a boldogabb kor „fényűző” igazságszolgáltatási intézményeit. Ez a rossz hangulat annyira erős volt, hogy bizonyos szomorú gyakorlati eredményekre is vezetett. De nem tévedek, ha azt állítom, hogy a mélyponton már túl vagyunk s hogy ismét kezd megerősödni az igazságszolgáltatási intézményeink felemelkedő kialakulásába vetett hit.

A jog uralmának hatalmas térhódítása az állami életben nem maradhatott kihatás nélkül a nemzetközi életre sem. Ha a jog eszméje a nyers erőszakot el tudta nyomni ott, miért ne tudná elnyomni itt is? Merül fel sokakban a nagyon jogosult kérdés. És mikor ennek eszközét keresték, csakhamar rájöttek, hogy ez itt sem lehet más, mint a bíró szava. A nemzetközi jogrendet is az igazság eszméjén kell felépíteni; és az így megalkotott jogrendben a jog uralmát a bíró szavának kell megvalósítania.

Mindenki érzi azonban, hogy ennek a nagy eszmének uralomra jutása óriási nehézségekbe ütközik. Ki merné állítani, hogy a békeszerződések által létesített nemzetközi jogrend igazságos? És ki merné állítani,

hogyan az azok nyomában keletkezett nemzetközi igazságszolgáltatási intézmények tökéletesek? Ilyennek még az Allandó Nemzetközi Bíróság sem mondható, pedig ez nagy tudásánál és abszolút pártatlanságánál fogva igazán megérdemli, hogy az egész világ bizalommal tekintsen feléje. De azért hitünket a jobb jövőbe ne veszítsük el. A mai igazságtalan nemzetközi jogrendet egy igazságosabb fogja felváltani, amelyben a nemzetközi bíráskodás szervei tökéletesebben fognak működni, mint ma. Nekünk hinnünk kell abban, hogy az emberiség tökéletesedni fog. Ez azonban csak igazságosan felépített jogrendben és ennek a jogrendnek komoly és igazságos megvalósítása mellett lehetséges.

Ma a nemzetközi bíráskodás ettől még meglehetősen távol áll. Iskolapélda erre a mi optánsaink birtokpere Románia ellen. A békeszerződés vagyonuk sértettségét biztosítja nekik. És mégis mi történt? Kérülő uton vagyonukból kiforgatták őket. A kisajátítási jognak egy egészen új elméletét állították fel, amely szerint a kisajátítottak semmiféle kártalanítás sem jár. A szegény áldozatok bírósághoz fordultak, Románia hatásköri kifogást emel. A bíróság egy kimerítően megokolt ítéletben megállapítja hatáskörét, Románia ezt nem ismeri el s önhatalom terére lép. De ezzel nem éri be, hanem Magyarországot mint békebontót feljelenti a Szövetségi Tanácsnál. Ez a testület a helyett, hogy Magyarország kérelme értelmében a békeszerződés által reá háritott kötelezettségét teljesítené, beleavatkozik az ügy érdemének elbírálásába, megszabván azokat az irányelveket, amelyek szerint az elbírálásnak történnie kell. Hogy ebből a rettenetes fogalmi zavarból miképpen fogunk kievezni, annak ma nincs megmondhatója. És mindez azért történhetett meg, mert a nemzetközi bíráskodásnak hiányzik még az a szerve, mely a hatásköri viták esetében rendet teremtsen. Ha volna gondoskodás arról, hogy a hatásköri határozattal meg nem elégedő fél ügyét egy más bíróság elé viheti, mely a hatásköri határozatot végérvényesen felülbírálja, akkor az elkövetett súlyos hibák meg nem történtek volna. A mi szegény optánsaink tehát egyenesen a nemzetközi bíráskodás tökéletlenségének az áldozatai. Az ilyen jelenségek az embert kételkedővé teszik és megingatják benne a nemzetközi bíráskodás életképességébe vetett hitet. Én ettől töreksem megóvni önmagamot s velem együtt minden honfitársamat. Az igazság átütő erejébe vetett hitem erősebb, sem hogy emberi gyarlóságok miatt ne higgyek győzelmében. Amint a magyar nemzetnek igaz ügye kell hogy győzelemre vezessen, éppugy győzni fog az az eszme is, hogy

emberek és népek közt igazságos jogrend legyen s hogy ennek érvényesülését megfelelő igazságszolgáltatási intézmények biztosítsák. Ezért a nagyon sajnálatos és fájdalmas visszaesések és tökéletlenségek dacára erősen bizom a nemzetközi biráskodás jövőjében és abban, hogy az oly tökélyre fog kifejlődni, hogy erős vára legyen a nemzetek igazságos, békés együttlétének.

Dr. Magyary Géza
egyetemi ny. r. tanár.

„Détournement du Pouvoir“.*

Az a ragyogó eszme, amely a népszövetség megalkotására vezetett, alighogy testet öltött, egyre több idegen anyag tapadt hozzá. Az eszményt még hirdetik ugyan időközönként, de mind ritkábban és halkuló hangon. Egy decrescendo, mely néha szinte már mint morendo hangzik.

Hogy így történt, azon, közelebről nézve, nem is lehet csodálkozni. A népszövetség fogantatását közvetlenül követő idők még nagyon is a háborus gyűlölet jegyében folytak. A nemzetek szövetségének bürokráciája, — egy hyperbürokrácia, minden más bürokráciát felülmuló hatalommal, mert hiszen, kivéve néhány hetet az esztendőben, önmaga testesíti meg a nemzetek szövetségét, — kezdetben csakis a győztes hatalmak vagy a velük egy hurok pendülő semlegesek soraiból került ki. Így bizony minden kiválósága mellett is önkénytelenül magával hozta az egyoldalúság szellemét és előítéleteit. Azután meg, mint idővel csaknem minden bürokrácia, öncélúvá lett és mint ilyen, gyakran talán önkénytelenül is, a győztesek és osztályos társaik felé hajlásban látta létének támaszát.

Még egy fontos körülmény járult hozzá: a reális hatalmi eszközök teljes hiánya. Minden titkolódzás dacára köztudomású, mily keservesen, mennyi kompromisszum árán jött létre a népszövetségi paktum. Főleg azért, mert elsősorban a nagyhatalmaknak súlyos aggodalmaik voltak szuverénitásuk korlátozása ellen. Ez tükröződik az 5. § sokat vitatott rendelkezésében, amely a Közgyűlésnek vagy a Tanácsnak minden határozatához egyhangúságot kíván meg, kivéve, mikor az alapszabály vagy a békeszerződés kifejezetten másképp rendelkezik. Általánosságban kivéve csak az „eljárási kérdések“ vannak,

* Részlet Szerzőnek a Pester Lloyd 1927. évi karácsonyi számában közzétett tanulmányából.